

Podsumowanie wyników badania *Świadomość historyczna oraz poczucie patriotyzmu wśród żołnierzy zawodowych*

Projekt badawczy dotyczący świadomości historycznej i poczucia patriotyzmu żołnierzy zawodowych Wojska Polskiego został zrealizowany z inicjatywy własnej Wojskowego Centrum Edukacji Obywatelskiej. Część zagadnień została zdiagnozowana na zlecenie Departamentu Wychowania i Promocji Obronności MON¹.

Badanie terenowe przeprowadzono wśród żołnierzy Sił Zbrojnych RP, w wylosowanych jednostkach wojskowych oraz instytucjach MON na terenie całego kraju, w marcu i kwietniu 2015 r., wykorzystując technikę ankiety audytoryjnej. Próba badawcza była reprezentatywna ze względu na rodzaj oraz strukturę organizacyjną resortu.

Zrealizowany projekt prezentuje zainteresowania historyczne oraz diagnozę świadomości historycznej żołnierzy Wojska Polskiego, których ważnym elementem tożsamości jest stosunek do historii narodu, a także do historii grupy zawodowej. Ma on szczególny wpływ na tworzenie tożsamości społecznej, a w rezultacie formuje relacje jednostki z grupą. Odnosi się to do socjologicznego pojęcia tożsamości historycznej², określającego identyfikację jednostek z wartościami, osobami, wzorcami postępowania, które są lokalizowane w kolektywnie pojmowanej przeszłości grup i zbiorowości, takich jak: rodzina, wspólnota lokalna, zakład pracy, grupa zawodowa, państwo czy naród. Historyczne identyfikacje mają szczególne znaczenie w przypadku kształtowania postaw żołnierzy WP. Dostarczają wzorów osobowych, pełnią rolę integracyjną i mogą mieć wpływ na morale, stosunek do realizacji zadań służbowych oraz budowanie więzi w środowisku wojskowym.

¹ Obecnie – Departament Komunikacji Społecznej MON.

² R. F. Baumeister, M. Muraven, Identity as adaptation to social, cultural, and historical context, „Journal of adolescence” 19.5 (1996): 405–416.

Badanie pokazało, że żołnierze zawodowi posiadają świadomość znaczenia wiedzy historycznej dla pełnienia służby wojskowej, są pozytywnie nastawieni do tradycji wojskowych oraz prezentują właściwe postawy patriotyczne i obywatelskie w życiu zawodowym i społecznym. Jego wyniki można traktować jako wskaźnik poziomu zainteresowań i wiedzy historycznej, stosunku do historii, tradycji wojskowej oraz patriotyzmu, a także postaw obywatelskich żołnierzy zawodowych.

Zdecydowana większość badanych jest dumna z historii Polski. Najbardziej z odzyskania niepodległości i zwycięskiej wojny z Rosją bolszewicką w 1920 r., działań Wojska Polskiego w II wojnie światowej oraz zwycięstw militarnych z czasów Jagiellonów (bitwa pod Grunwaldem), a także z okresu I Rzeczypospolitej (odsiecz wiedeńska).

Na wykresie 1 zaprezentowano hierarchię najważniejszych dla żołnierzy WP wydarzeń z historii Polski.

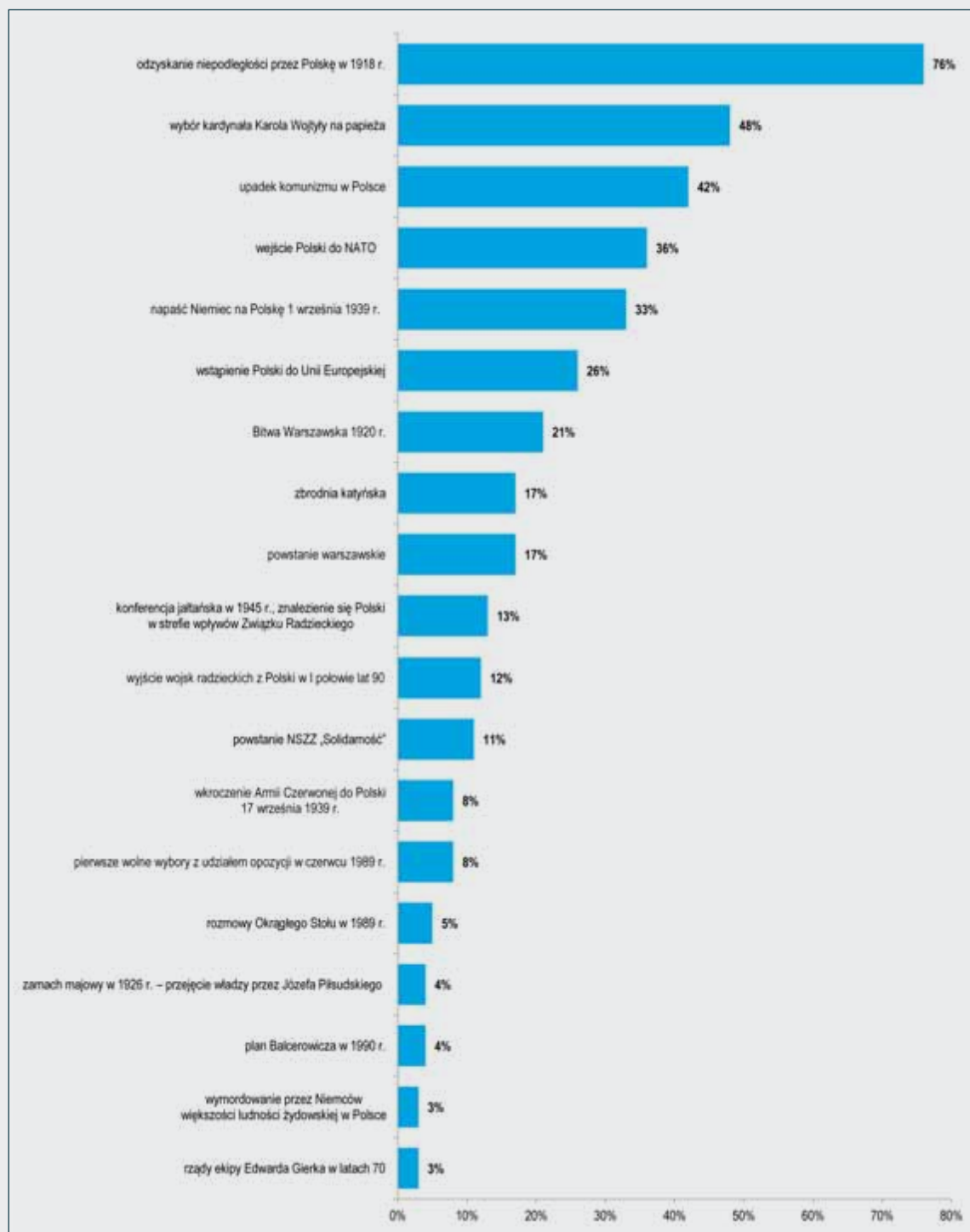
Żołnierze zawodowi WP przejawiają zainteresowania historyczne, które wiążą się zwłaszcza z historią wojskowości oraz uzbrojeniem i techniką wojskową. Interesują się przede wszystkim okresem II wojny światowej, średniowiecza oraz II Rzeczypospolitej. Oglądają filmy i programy telewizyjne oraz strony i portale internetowe o tematyce historycznej.

Blisko połowa ankieterowanych wyraziła krytyczną opinię na temat efektywności kształcenia historycznego w jednostkach/instytucjach wojskowych. Pozytywnie ocenił ją co trzeci respondent, przy czym częściej robili to oficerowie starsi. Postulowano zwiększenie liczby aktywnych form kształcenia w zakresie historii i kształtowania postaw obywatelskich (kursy, szkolenia, warsztaty), kładąc przy tym akcent na konieczność uwzględniania procesu formułowania praktycznych wniosków z refleksji historycznej, odnoszących się do aktualnej sytuacji.

Wiedza i świadomość historyczna stanowi dla respondentów wartość samą w sobie oraz element integrujący zarówno na płaszczyźnie całego narodu, jak i Sił Zbrojnych RP. Dostrzegają oni pozytywny wpływ posiadanej wiedzy historycznej na poszczególne aspekty służby, zwłaszcza w odniesieniu do kształtowania patriotyzmu, poczucia dumy z przynależności do Sił Zbrojnych RP, morale, ale także na poziom wykonywania obowiązków służbowych, gotowość bojową i relacje międzyludzkie. Najwyżej oceniają wiedzę ogółu żołnierzy dotyczącą historii macierzystej jednostki/instytucji wojskowej, gorzej natomiast wiedzę ogólnohistoryczną oraz tę z zakresu historii wojskowości.

Żołnierze zawodowi uczestniczą w jednostkach macierzystych w uroczystościach wojskowych, apelach i akademiach, rzadziej biorą udział w podróżach historyczno-wojskowych oraz w spotkaniach z udziałem historyków lub uczestników wydarzeń historycznych. Sugerują, aby dzisiejsze formacje Wojska Polskiego w większym stopniu nawiązywały do tradycji Armii Krajowej, Legionów Polskich Józefa Piłsudskiego, Wojska Polskiego na Zachodzie oraz Wojska Polskiego okresu II Rzeczypospolitej.

Wykres 1. Które z następujących wydarzeń XX i XXI wieku były, Pana/Pani zdaniem, najbardziej znaczące, najważniejsze dla dziejów Polski?

* Pytanie wielokrotnego wyboru. Badani mogli wskazać cztery, ich zdaniem najbardziej znaczące, najważniejsze dla dziejów Polski, wydarzenia. Dane nie sumują się do 100%.

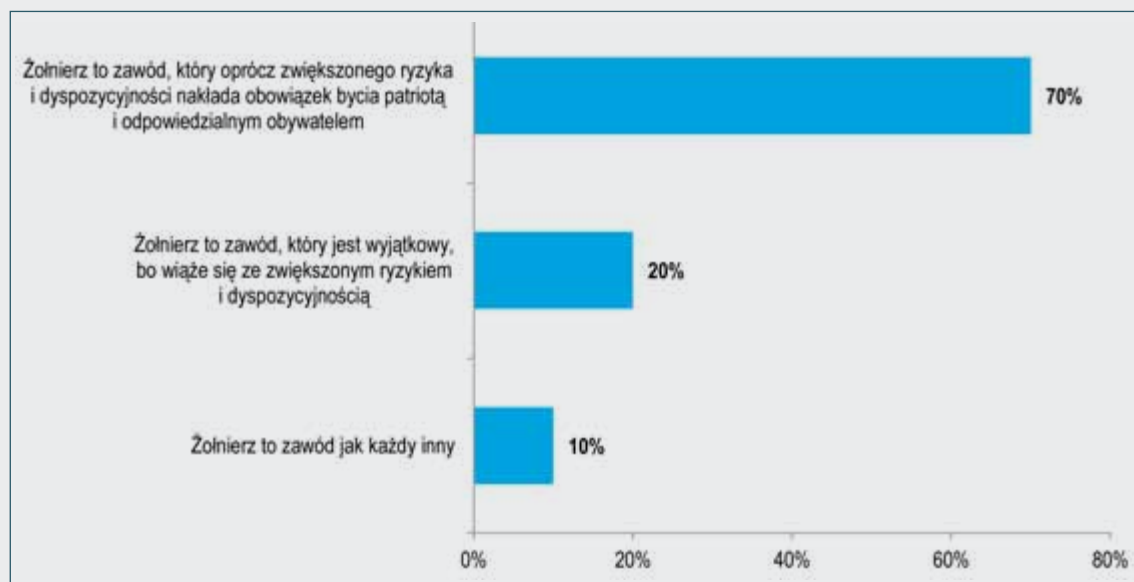
Ankietowani utożsamiają tradycje wojskowe przede wszystkim z aspektem ceremonialnym (uroczystości, symbole wojskowe i narodowe, umundurowanie), lecz dostrzegają również ich wymiar społeczny i integracyjny (sposób zachowania się, odnoszenia do innych żołnierzy, więź z weteranami i kombatantami). Wśród uroczystości wzmacniających więź żołnierzy

i ich identyfikację z Wojskiem Polskim najczęściej wskazywano obchody Narodowego Święta Niepodległości 11 listopada, Święta Narodowego Konstytucji 3 Maja oraz święta Wojska Polskiego 15 sierpnia.

Większość żołnierzy zawodowych – a zwłaszcza oficerów i podoficerów – uważa, że ich zawód, poza podwyższonym ryzykiem i wymogiem dyspozycyjności, nakłada również obowiązek bycia patriotą i odpowiedzialnym obywatelem (wykres 2, s. 26).

Służba wojskowa postrzegana jest przez respondentów głównie jako obowiązek patriotyczny, ale jednocześnie jako źródło dochodu, a mundur wojskowy uznawany jest za symbol przynależności do grupy zawodowej, chociaż żołnierze z korpusu szeregowych zawodowych, częściej od innych, postrzegają go jako ubiór do pracy.

Wykres 2. Które z poniższych twierdzeń najlepiej opisuje według Pana/Pani specyfikę zawodu żołnierza?

Żołnierze zawodowi stosunkowo często uczestniczą w wyborach, najczęściej w tych, w których decyduje się o strukturze władz krajowych, rządziej – europejskich. Niższy poziom partycypacji wyborczej występuje wśród młodszych i gorzej wykształconych respondentów, a także w korpusie szeregowych zawodowych. Przekonanie badanych o możliwości wpływu na rzeczywistość społeczną częściej dotyczy poziomu społeczności lokalnej niż ogólnokrajowej, czy europejskiej.

Ankietowani w pierwszej kolejności oczekują poprawy sytuacji bezpieczeństwa państwa, walki z ubóstwem oraz przemocą w rodzinie i życiu społecznym, a także zwiększenia przejrzystości funkcjonowania organów władzy i urzędów państwowych. Szczególnie negatywnie oceniają korupcyjne zachowania w miejscu pracy i nepotyzm w życiu zawodowym. W życiu publicznym uaktywniają się poprzez wspieranie materialne (finansowe i rzeczowe) organizacji pożytku publicznego.

W sytuacjach służbowych postępowaniem żołnierzy najczęściej kierują normy moralne, rozkazy i wytyczne przełożonych oraz wewnętrzne

przekonania, a w życiu społecznym wartości i normy o charakterze pragmatycznym, warunkujące zachowania neutralne, sprzyjające sukcesywnej realizacji celów i unikaniu konfliktów.

Prawie wszyscy uczestnicy badania, a szczególnie oficerowie i podoficerowie, potwierdzają, że żołnierz zawodowy powinien być patriotą. Zdecydowana większość respondentów deklaruje, że w razie konieczności stanie w obronie dobrego imienia Wojska Polskiego, Polski oraz jej symboli narodowych.

Na podstawie analiz materiału empirycznego można wnioskować, że wobec powszechnego przekonania o pozytywnym wpływie wiedzy i świadomości historycznej na różnorodne aspekty służby wojskowej, warto zachować znaczącą pozycję edukacji historycznej w procesie kształcenia i doskonalenia zawodowego żołnierzy Wojska Polskiego. Należy też rozważyć nadanie bardziej pragmatycznego charakteru formom edukacyjnym i szkoleniowym, tak aby wnioski i doświadczenia płynące z analizy wydarzeń historycznych mogły być wykorzystane w planowaniu i podejmowaniu działań bieżących.

Korzystne wydaje się też wprowadzenie i rozwijanie form edukacyjno-szkoleniowych z zakresu historii i tradycji wojskowej, zakładających aktywny udział kształczonej kadry. W rezultacie można spodziewać się lepszego odbioru i pełniejszej recepcji wiedzy historycznej.

Wobec faktu, iż badani wysoko oceniają wiedzę ogólną żołnierzy dotyczącą historii macierzystych jednostek (instytucji) wojskowych, należy rozważyć możliwość położenia relatywnie większego akcentu na edukację z zakresu historii wojskowości oraz historii ogólnej. Do popularyzacji wiedzy o charakterze historycznym wskazane jest wykorzystanie w większym stopniu nowoczesnych mediów (zwłaszcza Internetu). Rozważyć można utworzenie, adresowanego do środowiska wojskowego i cywilnego, serwisu internetowego poświęconego historii i tradycji oręża polskiego.

Należy podejmować działania wpływające na wzrost poczucia patriotyzmu i postaw obywatelskich żołnierzy z korpusu szeregowych zawodowych. Wynikiem tego będzie ich silniejsza więź z wojskiem i społeczeństwem, a przez to większe zaangażowanie w sprawy kraju.